

суть запровадження нових принципів роботи – “назустріч потребам клієнта” та адресної допомоги, назвати три основні етапи в процесі цієї реорганізації, докладно розглянувши нововведення на кожному з них, показати переваги нової моделі соціального захисту. Треба також зазначити, що робота з реорганізації та удосконалення системи соціального захисту на Миколаївщині відбувалася паралельно з процесом підвищення кваліфікації кадрів та підготовки нових кадрів. Зокрема, за цей час з’явилася нова спеціальність – “соціальна робота”, фахівців з якої готують кілька училищ та вузів міста. При відповіді на третє й четверте питання доцільно було б наводити дані про визначних особистостей – ветеранів системи соціального захисту населення Миколаївщини. У цьому питанні слід також висвітлити основні напрямки роботи Миколаївського обласного та міського центрів соціальних служб для молоді, обласного управління у справах сім’ї та молоді, служби у справах неповнолітніх, громадських організацій, центру ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів “Надія” та інших установ.

Семінар 7

Тема: Соціальна робота в Україні на етапі незалежності

План

1. Соціально-економічна та демографічна ситуація в Україні.
2. Структура системи соціального захисту в Україні.
3. Соціальне обслуговування населення.
4. Соціальні служби для дітей та молоді.
5. Державна служба зайнятості, її елементи та завдання.
6. Недержавні організації соціальної роботи.
7. Волонтерство у соціальній роботі.

Література

- 1, 2, 6, 9.

Методичні рекомендації

При розгляді *першого питання* потрібно сказати, що на початку 90-х років ХХ ст. соціальна робота в Україні почала формуватися як фахова діяльність, розповісти про перші навчальні заклади, де вона була запроваджена як навчальна дисципліна, згадати про створення Української асоціації соціальних працівників та спеціалістів по соціальній роботі, виникнення соціальних установ та закладів нового типу. Потрібно пояснити, що поштовхом до цього стала економічна (зниження рівня життя, безробіття, еміграція та інші проблеми, стосовно

кожної з них потрібно наводити статистичні дані, які мають бути достовірними та промовистими), демографічна криза (зниження середньої тривалості життя, тенденція до старіння населення, переважання смертності над народжуваністю, погіршення стану здоров'я людей). Ці фактори призвели до загострення соціальних проблем. Треба розповісти про збільшення кількості т.зв. “соціальних сиріт”, наркозалежних, злочинців, насильства, хворих на венеричні захворювання, ВІЛ-СНІД тощо. У кінці слід зробити висновок, який би доводив неминучість професіоналізації соціальної роботи в Україні на початку 1990-х років.

У **другому питанні** слід зазначити, що існують як державні, так і недержавні організації (далі – НДО), служби, установи, які надають різноманітні соціальні послуги, а потім зупинитися на характеристиці мережі державних соціальних відомств України. Треба зазначити, що очолює діяльність щодо соціального захисту нужденних Міністерство праці та соціальної політики, та відобразити систему установ і закладів, які входять до відання цього міністерства. Іншим суто соціальним відомством є Український державний центр у справах сім'ї та молоді (далі – УДЦССМ), обласні, міські та районні центри соціальних служб для молоді (далі – ССМ). Далі потрібно розповісти про те, які соціальні установи мають у своєму складі Міністерство освіти і науки України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство охорони здоров'я України. До соціальних можна також віднести Міністерство з питань надзвичайних ситуацій. Бажано навести статистичні дані щодо державної мережі установ соціального захисту населення. У кінці треба зазначити, що до цього часу не існує спеціалізованого державного відомства, яке б сконцентрувало всю соціальну роботу. Потрібно торкнутися проблем, які стоять перед державними установами захисту населення.

У **третьому питанні** потрібно розглянути систему соціального обслуговування таких груп населення, як самотні люди похилого віку та інваліди, зазначити, які законодавчі акти здійснюють правове регулювання цього процесу. Далі потрібно розповісти, які зміни відбулися в системі обслуговування цих груп населення протягом останнього десятиліття, про виникнення територіальних центрів та відділень соціальної допомоги – напівстаціонарних та нестаціонарних закладів поряд з існуючими будинками-інтернатами. Треба висвітлити види послуг, які надаються територіальними центрами, які відділення є у їх складі, навести статистичні дані щодо їх діяльності. У кінці треба зробити висновок про ефективність змін у сфері соціального обслуговування, про дію процесу деінституалізації в Україні.

У **четвертому питанні** слід розкрити основні проблеми молодого

покоління та вказати на своєчасність виникнення Міністерства у справах сім'ї та молоді, яке згодом було перетворене на Державний комітет у справах сім'ї та молоді, а потім – на Державний Центр соціальних служб для молоді (зараз УДЦССМ). Необхідно навести статистичні дані щодо мережі ССМ на обласному, міському та районному рівнях. Потрібно також назвати законодавчі акти, на які спираються ССМ в своїй роботі, висвітлити пріоритетні напрямки діяльності центрів. Доцільно було б коротко зупинитися на характеристичі діяльності служб підтримки сімей “Родинний дім”, “Телефону довіри”, консультативних пунктів “Довіра” та інших спеціалізованих служб мережі ЦССМ.

У *п'ятому питанні* потрібно розповісти, коли була створена Державна служба зайнятості (ДСЗ), якому відомству вона підлягає, згідно з якими законодавчими актами діє, з яких елементів вона складається. Потрібно також висвітлити основні напрямки діяльності ДСЗ. Доцільно було б у якості прикладу навести досвід діяльності Миколаївського обласного центру зайнятості, для чого слід було б ознайомитися зі змістом статті М.Ворони “З турботою про людину”.

Щодо недержавних організацій (НДО), які працюють у сфері соціальної роботи (*шосте питання*), слід дати визначення поняття “недержавна неприбуткова організація”, навести статистику та основні напрямки їх діяльності у соціальній сфері. Бажано навести приклади діяльності НДО, докладно висвітливши діяльність однієї з них (наприклад, Товариства Червоного Хреста). Слід також зауважити, що порівняно із західними країнами новим для України явищем стало виникнення та діяльність організацій самопомоги та взаємодопомоги, розкрити основні проблеми, на основі яких створюються такі групи. У кінці відповіді потрібно зробити висновок про роль НДО в системі сучасної соціальної роботи.

У *сьомому питанні* слід дати визначення поняття “волонтер”, пояснити причини розвитку волонтерського руху. Потрібно зазначити, що ще не існує класифікації волонтерів, однак можна виділити тих, які працюють у державних та недержавних організаціях; в залежності від віку та фаху розрізняють 4 категорії волонтерів: підлітки та юнаки, учні старших класів; студенти вищих навчальних закладів; батьки проблемних дітей та підлітків, які об'єднуються у групи взаємодопомоги; волонтери-фахівці (психологи, соціологи, педагоги, соціальні працівники, юристи, лікарі). У залежності від об'єкта, з яким працюють волонтери, їх поділяють на таких, що надають допомогу дітям і молоді, людям похилого віку, і тих, які працюють з вуличними дітьми, на “Телефоні довіри”. Треба проаналізувати мотиви волонтерської діяльності. Слід зауважити, що для волонтерської роботи важливим є підготовка, навчання, супервізії, оскільки волонтерам дуже часто загрожує вигорання (пояснити суть терміна, ознаки цього “стану”, методи запобігання йому). У кінці необхідно зробити висновок про значення волонтерського руху для соціальної роботи в Україні.